

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Mgr. Ingrid Šoltysová

Homofóbne šikanovanie na strednej škole na hodinách etickej výchovy

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov

2013

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Mgr. Ingrid Šoltysová

Kontakt na autora: Stredná odborná škola podnikania, Masaryková 24, 081 79 Prešov
chrustikjb@gmail.com

Názov OPS/OSO: Homofóbne šikanovanie na strednej škole na hodinách etickej výchovy

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2013

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Ján Benko, PhD.

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov. Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

šikanovanie, homofóbia, sexualita, heterosexuality, homosexualita, transsexualita, bisexualita, LGBT- lesba, gej, predsudok, etická výchova, násilie, hodnota, postoj, prosociálnosť,

Anotácia

Práca je venovaná téme homofóbnemu šikanovaniu na hodinách etickej výchovy v 1.ročníku na strednej škole. Ide o pomôcku pre učiteľov ako aj pre vychovávateľov, ktorí si samozrejme môžu vyučovaciu hodinu zmeniť a prispôsobiť okolnostiam. Okrem teoretických východísk pri príprave hodín je jadro práce zamerané na praktickú realizáciu hodín, ktoré už boli skutočne odučené, a ich následnú analýzu. Autor vystríha pred nebezpečenstvom, ktoré je na školách a poukazuje na možnosti riešenia homofóbného šikanovania.

OBSAH

Úvod	5
1 ETICKÁ VÝCHOVA V EDUKAČNOM PROCESE	6
1.1 Obsah a cieľ etickej výchovy	6
1.2 Homofóbne šikanovanie na hodinách etickej výchovy	7
1.3 Vyučovacia hodina etickej výchovy ako základná jednotka edukačného procesu	8
2 HOMOFÓBIA V ŠKOLE	11
2.1 Prejavy homofóbneho šikanovania	12
2.2 Prevencia homofóbneho šikanovania	12
2.3 Riešenie prípadov homofóbneho šikanovania	14
3 VYUČOVACIE HODINY HOMOFÓBNEHO ŠIKANOVANIA NA HODINÁCH ETICKEJ VÝCHOVY	15
3.1 Vyučovacia hodina 1	15
3.2 Vyučovacia hodina 2	18
3.3 Vyučovacia hodina 3	21
ZÁVER	24
Zoznam príloh	26

ÚVOD

V dobe 21. storočia sa spoločnosť nachádza pod neustálym tlakom, žije chaoticky a vo veľkej rýchlosti. Unáhlené životné tempo má za následok neželateľné psychické poruchy, ktoré nie každý jedinec dokáže zvládať, a tak prežíva veľkú psychickú záťaž, vnútorné napätie, sprevádzané stavmi nevyrovnanosti, zúfalstva, bezmocnosti, úzkosti či strachu. Človek sa stáva otrokom svojho vnútra, prepadá emóciám, ktorými sa neustále zaoberá, nenachádza riešenie problémov, ktoré ho ubíjajú. Negatívne pocity obmedzujú jeho každodenný život, poznačujú správanie, konanie, často ovplyvňujú vzťahy medzi ľuďmi. Ak smútok, žiaľ a trápenie pretrvávajú, sú to známky začínajúcej depresie. Je najčastejšou a zároveň najzávažnejšou poruchou súčasnosti.

V minulosti ľudia žili v menej hektickej dobe, takže jej výskyt nebol taký častý ako dnes, keď sa stáva bežnou súčasťou života takmer u všetkých ľudí. Síce kedysi bola táto problematika potláčaná, dnes sa o nej hovorí ako o riešiteľnom ľudskom probléme.

Podobne ako pri iných duševných poruchách, aj pri vzniku depresie sa uplatňuje viacero príčin. Väčšinou im predchádza určitý jav, udalosť, ktorá nepriaznivo vplýva na citové prežívanie jedinca. Niekedy sa vôbec nemusí jednať o udalosti, ktoré považujeme za negatívne. Každý z nás je individuálnou osobnosťou a na zjavne rovnaké podnety reaguje inak. Preto nemôžeme presne určiť, ktoré situácie sú viac či menej kritické pre psychiku.

Rozhodla som sa venovať sa tejto problematike, ktorá súvisí s problémom homofóbneho šikanovania, aby sme prišli na možné príčiny a dôvody tejto skutočnosti. Keďže takéto problémy má veľa ľudí okolo nás, je potrebné sa tomu venovať a všímať si isté okolnosti, aby sme aj my učitelia tomu zabránili.

Jadro práce tvoria 3 kapitoly. V prvej kapitole je analýza etickej výchovy v edukačnom procese, jej obsah, cieľ a metódy etickej výchovy. Poukázanie na homofóbne šikanovanie na hodinách etickej výchovy s dôrazom na vyučovaciu hodinu ako základnú jednotku edukačného procesu. V druhej kapitole je opísaná homofóbia v škole, aké sú jej prejavy, prevencia a riešenie prípadov homofóbneho šikanovania. Tretia kapitola je venovaná 3 vyučovacím hodinám etickej výchovy s dôrazom na sexualitu, šikanovanie a homosexualitu.

Tieto vyučovacie hodiny slúžia ako námety pre učiteľov ako aj pre výchovateľov. Prácu dopĺňajú prílohy, ktoré boli súčasťou prezentácie učiva a vďaka nim je možné lepšie si predstaviť priebeh obidvoch hodín.

1 ETICKÁ VÝCHOVA V EDUKAČNOM PROCESE

Edukácia je neodmysliteľnou súčasťou ľudského života. Každý človek si počas života osvojuje rôzne informácie, ktoré využíva vo svoj prospech, či už pozitívnym alebo negatívnym spôsobom. Už od čias staroveku sa ľudstvo snaží budovať systém vzdelávania, ktorý by nám pomáhal poznávať a objavovať nové dimenzie, čím by sa uľahčil ľudský život.

Edukácia v dnešnom ponímaní má rôzne podoby a závisí od množstva faktorov, ktoré na ňu vplyvajú – prostredie, vek atď. V moderných štátoch sa vzdelávanie sústreďuje v školských zariadeniach, ktorých školský systém má mnoho spoločných, ale aj rozdielnych prvkov. K tým spoločným bezpochyby patria oblasti, v ktorých edukačných proces prebieha.

V slovenskom školstve sa od roku 2008 začala meniť koncepcia vyučovania. Bol prijatý štátny vzdelávací program, ktorý stanovuje všeobecné ciele vzdelávania a kľúčové kompetencie, ku ktorým má vzdelávanie smerovať. Ciele vzdelávania sú postavené tak, aby zabezpečili vyvážený rozvoj osobnosti žiakov (Štátny vzdelávací program, 2011). Štátny vzdelávací program sa stal východiskom pre vytvorenie školských vzdelávacích programov, ktoré by mali priniesť do škôl väčšiu voľnosť. Súčasťou štátneho vzdelávacieho programu je aj zmena vzdelávacích oblastí, v ktorých sú zahrnuté jednotlivé predmety vo vyučovaní. Pre nižšie stredné vzdelávanie sa tieto oblasti členia nasledovne:

- Jazyk a komunikácia
- Matematika a práca s informáciami
- Človek a príroda
- Človek a spoločnosť
- Človek a hodnoty
- Človek a svet práce
- Umenia a kultúra
- Zdravie a pohyb

Etická výchova, náboženská výchova spolu s občianskou výchovou tvorí vzdelávaciu oblasť „Človek, hodnoty a spoločnosť“. Je v nej však samostatným predmetom a spolu s nimi v integratívnych vzťahoch predstavuje jeden z významných prostriedkov procesu humanizácie žiakov. (Jovankovič et al., 2011, s. 2).

1.1 Obsah a cieľ etickej výchovy

Cez samotné zaradenie etickej výchovy v rámci vzdelávacej oblasti sa dá identifikovať jeho hlavný cieľ, ktorý spočíva priviesť deti k tomu, aby sa správali prosociálne z takejto vnútornej potreby. Vysvetliť základné etické postoje a spôsobilosti, ako sú sebaovládanie, pozitívne hodnotenie seba samého a druhých, komunikačné zručnosti, tvorivé riešenie medziludských vzťahov. Medzi charakteristikami prosociálnej osobnosti sa uvádza, že:

- prejavuje súcit s ľuďmi, ktorí majú ťažkosti,
- teší ho obdarovať niekoho alebo rozdeliť sa s niekým,
- namáha sa v prospech iných ľudí,
- úspechy iných ľudí prijíma bez závisti,

- má pochopenie pre starosti a nevýhody svojich známych,
- prežíva s inými ľuďmi ich starosti a radosti. (Olivar, 1992, s. 6).

Predchádzajúce ciele je možné dosiahnuť zodpovedným prístupom učiteľa k vyučovaniu etickej výchovy, ale najmä využívaním inovatívnych metód vyučovania, metód aktívneho učenia, samostatnej práce a moderné koncepcie vyučovania, ako sú kooperatívne a projektové vyučovanie.

Avšak samotné vzdelanie nestačí, potrebujeme výchovu a sebvýchovu. Výskumy dokazujú, že ak si dieťa osvojí prosociálne postoje a správanie, s veľkou prevdepodobnosťou vyrastie v charakterného človeka. (Olivar, 1992, s. 5).

1.2 Homofóbne šikanovanie na hodinách etickej výchovy

Téma šikanovanie a homofóbia je veľmi vhodným prostriedkom na dosiahnutie hlavných cieľov, ktoré so sebou prináša etická výchova. Šikana je nebezpečný sociálno-patologický jav, pri ktorom je obmedzovaná osobná sloboda a sloboda rozhodovania. Je ponižovaná ľudská dôstojnosť a česť. Obetiam sa ubližuje na zdraví či na majetku (Čížek, 2010, s. 3).

Jedná sa o zložitý problém, ktorý nie je možné pomenovať ako jeden celok, pretože svojimi znakmi a dôsledkami zasahuje do rôznych právnych odvetví. Ministerstvo školstva a mládeže túto problematiku vymedzilo takto:

„Šikanovanie je akékoľvek správanie, ktorého zámerom je ublížiť človeku, ohroziť alebo zastrašiť iného žiaka, prípadne skupinu žiakov. Je to cielené a obvykle opakované použitie násilia jednotlivcom alebo skupinou voči jednotlivcovi alebo skupine žiakov, ktorí sa nevedia, alebo z akéhokoľvek dôvodu nemôžu brániť. Zahŕňa ako fyzické útoky v podobe bitia, vydierania, krádeží, poškodzovanie vecí inej osobe, tak aj útoky slovné v podobe nadávok, ohovárania, vyhrážania, či ponižovania. Môže mať aj formu sexuálneho obťažovania a ignorovanie žiaka či žiakov triednej, alebo inej skupiny spolužiakov.“

Homofóbia je obava z homosexuality a homosexuálnych osôb, ktorá môže viesť k pocitom odporu, nepriateľstva až nenávisti a môže sa stať základom pre odmietajúce, zosmiešňujúce či ubližujúce správanie voči homosexuálnym ľuďom, u ktorých sa homosexualita predpokladá. V súčasnosti sa pojem homofóbia používa na označenie uvedených pocitov a správania voči všetkým skupinám osôb, ktoré nie sú heterosexuálne či sa inak vymykajú rodovému poriadku, t.j. gejovia, lesby, bisexuálni a transsexuálni ľudia. Homofóbia je sociálny fenomén, ktorý má pôvod v rodovom usporiadaní spoločnosti. Je to iracionálny strach založený na predsudkoch a mýtoch postavených až k odmietaniu a averzii k neheterosexuálnym. Môže nabrat' rozmer diskriminácie alebo násilia (Krempaská, 2012, s.7).

Homofóbia je nebezpečná. Vytvára totiž nepriateľské prostredie voči všetkým ľuďom, ktorí nie sú heterosexuálni. Ak sa homofóbia vyskytuje v škole, či už v postojoch žiakov, ide o mimoriadne negatívny jav, pretože škola má byť prostredím tolerancie a vzájomného rešpektu. Bez toho, že sa žiaci v škole cítia bezpečne a nie sú nikým znevažované za to, ako sa správajú a ako vyzerajú, nemôže škola dobre plniť svoje poslanie.

Vďaka tomu, že sa školy začnú venovať špecifickému fenoménu homofóbneho obťažovania a šikanovania, naplnia svoju zodpovednosť zaistiť rovnaké zaobchádzanie pre všetky osoby bez ohľadu na ich pohlavie a sexuálnu orientáciu. Túto povinnosť pred ne stavia právny poriadok SR (hlavne Ústava Slovenskej republiky a Listina základných práv a slobôd, ďalej školský zákon, antidiskriminačný zákon a metodický pokyn MŠVVaŠ SR), ktorý odráža tiež predpisy Európskej únie. Školy tým zároveň pomôžu zlepšiť celkovú sociálnu klímu v triedach, čo bude mať pozitívny vplyv na kvalitu výučby a na spokojnosť žiakov a žiačok.

Ak škola zabraňuje homofóbii, pomáha tak nielen lepšiemu začleneniu dievčat a chlapcov, ktorí nie sú heterosexuálni, alebo práve prechádzajú hľadáním a prijímaním svojej sexuality, ale tiež celkovému rešpektu a pozitívnej atmosfére v žiackom kolektíve (Smetáčková, 2009, s. 4).

1.3 Vyučovacia hodina etickej výchovy ako základná jednotka edukačného procesu

Teoretické východiská vyučovacej hodiny etickej výchovy rozpracovali podrobne viacerí autori. Ich východiskami sa stali všeobecné zásady pri definícii, príprave a štruktúre vyučovacej hodiny ako základnej stavebnej (organizačnej) jednotky triednohodinového systému je vyučovacia hodina, ktorá na našich školách trvá 45 minút (Turek, 2008, s. 294).

Vyučovacia hodina sa chápe ako organizačná forma vyučovania, pri ktorej učiteľ pracuje v presne vymedzenom čase so stálou skupinou žiakov (triedou) v učebni, ktorá je pre túto triedu vyhradená. Pracuje tu podľa stabilného rozvrhu hodín, využíva pritom vhodné metódy a prostriedky, aby dosiahol stanovené vzdelávacie a výchovné ciele pri rešpektovaní didaktických princípov (Petlák, 2004, s. 172).

Cieľom vyučovania rozumieme kvalitatívne a kvantitatívne zmeny osobnosti žiaka, ktoré sa dosahujú vyučovacím procesom. Pre správne riadenie vyučovacieho procesu je potrebné dobre poznať jednak ciele a jedna výsledky výučby. Učitelia svojou každodennou pedagogickou činnosťou formulujú ciele tematických celkov a tém učiva, ako aj ciele vyučovacích jednotiek a ich jednotlivých častí. Tieto ciele sa nazývajú špecifické (konkrétne) ciele (Bajtoš, 2003, s. 156). Podľa psychických procesov učiacich rozdeľujeme špecifické ciele na:

1. Kognitívne (vzdelávacie) – zahrňujú oblasť vedomostí, intelektuálnych zručností a poznávacích schopností. Kognitívne ciele má učiteľ stanoviť tak, aby vedel, čo a ako sa má žiak naučiť.
2. Afektívne (výchovné) – zahrňujú oblasť citovú, oblasť postojov, hodnotovej orientácie a sociálno-komunikatívnych zručností. Pri formulácii týchto cieľov učiteľ hľadá v konkrétnom tematickom celku príslušnú tému, ktorá môže ovplyvniť postoje žiakov, ich hodnotovú orientáciu.
3. Psychomotorické (výcvikové) – zahrňujú oblasť motorických zručností a návykov za účasti psychických procesov (napr. práca s nástrojmi, zariadeniami atď.). Sú hlavnou náplňou praktického vyučovania a spájajú sa najmä s fyzickou aktivitou alebo vnímaním.

Etická výchova v širšom zmysle zahŕňa implicitnú etickú výchovu, t.j. také usporiadanie vyučovacieho procesu a života školy, aby celá atmosféra školy a rôzne podnety súvisiace so životom školy pozitívne ovplyvňovali rozvoj charakteru detí.

Etická výchova v užšom zmysle, t.j. usmerňovanie školského (triedneho) spoločenstva pomocou osobitných aktivít, ktoré majú v učebných plánoch vyhradený osobitný priestor.

Etická výchova v užšom zmysle má štyri podstatné zložky, ktoré sa vzájomne podmieňujú a tvoria jeden celok. Sú to:

1. Výchovný program, ktorý rozvíja faktory, podmieňujúce alebo podporujúce pozitívny vývoj osobnosti. K týmto faktorom patrí napríklad sebeocenenie, pozitívne hodnotenie druhých, spôsobilosti medziľudských vzťahov, empatia a iné. Najdôležitejšia je prosociálnosť, t.j. ochota a schopnosť prijať a pochopiť druhých a urobiť niečo pre druhých.
2. Určitý štýl výchovy, charakterizovaný črtami ako prijatie dieťaťa, vyjadrenie pozitívnych citov k nemu, pripisovanie pozitívnych vlastností, získanie dieťaťa pre spoluprácu a podobne. Tento výchovný štýl vytvára v triede atmosféru, ktorá sa podobá atmosfére v dobrej rodine.
3. Používanie osobitných výchovných metód. Spoločným menovateľom týchto metód je, že poskytujú deťom skúsenosť alebo umožňujú vytvoriť si vlastný úsudok. Žiaci sa učia z vlastného prežívania a zážitkov, ktoré potom prirodzeným spôsobom ovplyvňujú ich postoje a správanie. Preto používané metódy môžeme označiť vo všeobecnosti ako zážitkové učenie. Učiteľ ostáva v pozadí, jeho hlavná úloha pozostáva v tom, že vytvorí zaujímavú situáciu a nechá deti uvažovať, diskutovať, urobiť skúsenosť a experimentovať. Možno povedať, že učiteľ hrá rolu moderátora, deti sa „vychovávajú“ sami.
4. Rozvíjanie prosociálnosti. Program, štýl výchovy, metódy a spôsoby výchovy sú zvolené tak, aby podporovali prosociálnosť. Nebyť tejto štvrtej zložky, mohlo by sa stať, že vychovávame spoločensky dobre adaptovaného, vzdelaného a tvorivého, avšak egoistického a bezohľadného človeka (Olivar, 1992, s. 9).

Etika je širší pojem ako prosociálne správanie. Na strane druhej kľúčovým problémom mravného správania je schopnosť prekročiť hranice svojho „ja“, zohľadniť aj záujmy ostatných ľudí a spoločnosti.

Srdcom výchovy je správna hodnotová orientácia, preto niektoré súčasné výchovné systémy vidia podstatu výchovy v ovplyvňovaní hodnotovej orientácie (Lee, 1980, s. 23).

Pre etickú výchovu majú osobitný význam niektoré výchovné metódy:

A/ anketové metódy (dialóg, diskusia). Anketová metóda je dôležitým predpokladom získania nových, z hľadiska ovplyvnenia postojov a správania, relevantných poznatkov.

B/ zážitkové (skúsenostné) metódy. Sem patria najmä aktivity na vnímanie situácií, interakcia s osobami.

C/ učenie posilňovaním žiadúceho správania. Správanie učiteľa a jeho reakcie sú pre žiaka možno ešte dôležitejším prostriedkom etického učenia ako osobitné cvičenia.

D/ učenie disciplinovaním. Disciplinovanie je cesta, ktorá vedie k slobodnému sebaovládaniu. Vhodným spôsobom disciplinovania je tzv. indukčná disciplína, t.j. jednoduché upozornenie dieťaťa na negatívne dôsledky jeho správania (Lencz, 1993, s. 59).

Etická výchova je teda veda, zároveň však viac ako veda: je to mimoriadne náročné a tvorivé umenie. Ani rozsiahle znalosti z teórie a dokonalé zvládnutie výchovných metód neoslobodí učiteľa etickej výchovy od stáleho posudzovania konkrétnych okolností a podmienok, v ktorých vyučuje. Každá hodina etickej výchovy je iná, jedinečná a nová. Učiteľ musí byť autentický, jeho výchovné počínanie má byť výrazom jeho vnútra, v opačnom prípade deti postrehnú falošný tón a výchovný účinok nenastane.

2 HOMOFÓBIA V ŠKOLE

Homofóbne predsudky a rodové stereotypy sú v našej spoločnosti hlboko zakorenené a široko zdieľané. Logicky prenikajú aj do prostredia školy. Ak sa im chce škola brániť, musí sa o to aktívne snažiť. Hlavnú pozornosť venujeme vzťahom medzi dievčatami a chlapcami v triedach. Sexuálna problematika je náročná téma na výučbu, pretože viac než pri iných témach tu platí, že si učitelia musia osobnostne veriť a musia prekonať hanbu, ktorá sa v našej kultúre k sexualite viaže.

Ak škola disponuje kvalitnou sexuálnou výchovou, ktorá má svoje presahy aj do ďalších predmetov, iste bude výskyt homofóbie medzi študujúcimi veľmi malý. Platí, že čím menej žiakov o sexualite a sexuálnych orientáciách vie, čím viac považujú túto tému za spoločenské tabu, tým skôr vnímajú všetky odchýlky od heterosexuality ako „nenormálne“. Nedostatok serióznych informácií je podhubím pre homofóbne predsudky. Častým predpokladom je, že sexuálna výchova by mala nastúpiť až v období dospievania, ktoré vedie k záujmu o vlastnú sexualitu. Avšak mnohí sa zaujímajú o sexualitu podstatne skôr, na čo by vyučujúci mali byť pripravení a venovať sa socializácii (Smetáčková, 2009, s. 13).

V psychickej oblasti je pre žiakov stredných škôl dost' charakteristická rozkolísanosť vlastného sebavedomia. Nadšenie a sebadôvera sa strieda s pocitmi menejcennosti a depresiami. Mládež je v tomto období často nedotklivá a precitlivelá. Zvlášť výrazná je precitlivenosť, ktorá sa dotýka ich ľudskej dôstojnosti. Konzumná spoločnosť hlasito vyzdvihuje dve hodnoty: telesný zjav a rozumové schopnosti a zaraďuje ich na prvé dve priečky rebríčka hodnôt. V pubescencii začína mládež uvažovať kriticky o zmysle hodnôt a ich poradí, ktoré im odovzdali rodičia a ktoré im ponúka spoločnosť.

Mladí potrebujú:

- skúsenosť, že im niekto načúva a že vydrží ich ustavičné otázky,
- skúsenosť, že má niekto s nimi čas na rozhovor,
- skúsenosť, že ešte nemusia všetko vedieť, že s nimi má niekto trpezlivosť,
- skúsenosť, že sa niekto zaujíma o ich novo získané pohľady a poňatia,
- skúsenosť, že rodičia netrávajú večne na roli predstavených, že sa s nimi stretávajú aj ako partneri,
- skúsenosť, že dospelí nevlastnia pravdu ako hotový majetok, ale že sa sami učia,
- skúsenosť, že život dospelých je hodnoverný (Pšenička, 1997, s. 185).

Socializácia je teda postupná premena človeka z biologickej bytosti na ľudskú spoločenskú bytosť vplyvom sociálneho prostredia, sociálneho učenia sa.

Sociálne zrelá osobnosť je schopná riadiť svoju životnú činnosť v súlade so všeludskými hodnotami. Vie podriaďiť menej dôležité významnejšiemu. Pri dosahovaní svojich cieľov neubližuje iným. Aktívne sa podieľa na živote, má reálny vzťah k sebe, k ostatným ľuďom, k svetu, cíti zodpovednosť. Aby porozumel iným, musí sa naučiť poznať sám seba, len potom dokáže byť sebakritický a spravodlivý k iným (Rozinajová, 1992, s. 33).

2.1 Prejavy homofóbneho šikanovania

Prejavy šikanovania môžeme všeobecne deliť z troch hľadísk – verbálne a fyzické šikanovanie, priame a nepriame šikanovanie, aktívne a pasívne šikanovanie. Tieto dimenzie sa kombinujú a vytvárajú jednotlivé druhy správania, ktoré nachádzame aj v oblasti homofóbneho šikanovania. Je potrebné venovať pozornosť všetkým prejavom homofóbneho šikanovania.

Všetky prejavy homofóbneho šikanovania vychádzajú z predsudkov, t.j. zo znevažovania iných než heterosexuálnych ľudí. Líšia sa však v tom, ako, proti komu a s akým cieľom sa používajú. Rozlíšiť môžeme tri základné typy situácií:

- Otvorene negatívne správanie voči ľuďom, ktorí nie sú heterosexuálni a prejavujú to.
- Otvorene negatívne správanie voči ľuďom, ktorí podľa kolektívu nie sú heterosexuálni.
- Skupina zastáva homofóbne presvedčenie, že byť homosexuálny je zlé, a preto označením za geja či lesbu možno druhým ublížiť.

Homosexualitou rozumieme trvalú citovú, erotickú a sexuálnu preferenciu osôb rovnakého pohlavia (Lencz, 1995, s. 125).

Či na strednej škole panujú predsudky voči iným než heterosexuálnym ľuďom, si možno všimnúť na používaní homofóbneho jazyka. Ide o používanie takých slov, spojení a obrátov, v ktorých sa odrážajú negatívne postoje voči iným než heterosexuálnym ľuďom a celková nadradenosť heterosexuality. Aj keby predsudky neboli použité voči konkrétnym žiakom, žiačkam, vzniká v ich dôsledku nepriateľské prostredie, v ktorom sa môžu jednotliví chlapci a dievčatá cítiť nepríjemne. Táto klíma je veľmi nepríjemná pre študujúcich, ktorí nie sú heterosexuálni, ale aj pre tých, ktorí práve prechádzajú hľadaním svojej sexuality. Heterosexualita je sexualita orientovaná na osoby opačného pohlavia (Rozinajová, 1992, s. 40).

Zdanlivo nepodstatné a nezmyselné spájanie homosexuality s aktivitami či vecami stavia v žiackom kolektíve hranicu medzi tým, čo je „normálne“ a čo je „nenormálne“. Bežne môžeme počuť komentáre typu: „Balet je pre buzerantov.“ „Pozri na tie farby, ružová a fialová – ten graf je úplne buzerantský.“ V súčasnosti je výskyt homosexuality u mužov 5 až 10%, u žien asi 3 – 5% (Sobotková, 2001, s. s. 148).

Homofóbne šikanovanie sa prejavuje dlhodobým používaním zosmiešňujúcich a urážlivých verbálnych poznámok, gest, mimiky, pohybov, odkazov, fyzickými útokmi a ignorovaním žiakov a žiačok, ktorí nie sú heterosexuálni, alebo pôsobia na svoje okolie málo mužsky/žensky. Príčinou takéhoto správania je presvedčenie, že heterosexualita je nadradená všetkým ostatným variantom sexuality (Smetáčková, 2009, s. 14).

2.2 Prevencia homofóbneho šikanovania

Opísať typy ľudí, ktorí homofóbne obťažujú a šikanujú, je náročné, lebo sú veľmi rôznorodé. Spoločné majú predsudky voči všetkým iným než heterosexuálnym ľuďom a názor, že takíto ľudia sú menej hodnotní. Preto sa voči nim cítia v prevahe a prostredníctvom obťažovania chcú prevahu dať najavo a ďalej ju zvýšiť.

Keď sa dospievajúci prvýkrát stretnú s homosexuálnymi, bisexuálnymi či transsexuálnymi ľuďmi, môže to v nich vzbudiť prekvapenie a rozpaky. V ich dôsledku sa potom môžu stretnutiam s týmito ľuďmi vyhýbať. Nie však preto, že by k nim cítili averziu, ale pre vlastné pochybnosti. Takéto správanie má, samozrejme, aj negatívny dosah a nemožno ho akceptovať, no keďže nevyplýva priamo z homofóbie, je ľahšie žiakov/žiačky prostredníctvom kvalitnej výučby doviesť k jeho zmene (Smetáčková, 2009, s. 17).

Predchádzanie homofóbnemu šikanovaniu môže mať špecifickú a nešpecifickú podobu. Nešpecifická prevencia sa týka celkového skvalitňovania atmosféry v škole a vedenie žiakov k vzájomnému rešpektu. Špecifická prevencia sa sústreďuje priamo na homofóbné predsudky a ich prejavy v škole.

Najdôležitejším prvkom v prevencii je explicitne odmietnuť homofóbiu, a to v školskom vzdelávacom programe, v prezentácii školy na webových stránkach či nástenkách a hlavne v každodennom konaní. Nedá sa len predpokladať, že študujúci „samozrejme vedia“, že je také správanie neprijateľné. Ak vedenie školy aj jednotliví vyučujúci dajú jasne najavo, že považujú homofóbiu za zlú, pomôžu študujúcim pochopiť nebezpečnosť predsudkov.

Na odmietnutí homofóbie by malo nadväzovať vytvorenie školských, triednych pravidiel. Pravidlá by sa mali týkať nielen jasne ubližujúceho správania, ale aj tzv. homofóbného jazyka. Popri tom, že sa vymedzí netolerovateľné správanie, by mali pravidlá tiež stanoviť, aké správanie je žiadúce, aby študujúci jasne videli hranicu medzi nevhodným a vhodným správaním.

Súčasťou pravidiel by malo byť stanovenie postupov, ktoré majú využívať študujúci, ktorí sa stanú obeťou alebo svedkami homofóbného šikanovania. Týka sa to hlavne určenia kontaktnej osoby, na ktorú sa majú obracať. Najvhodnejšie je, ak je takým človekom školský koordinátor prevencie alebo výchovná poradkyňa. Táto problematika by sa mala zahrnúť aj do štandardnej výučby školských predmetov. Najviac je, samozrejme, vhodná sexuálna, občianska, rodinná výchova a im zodpovedajúce vzdelávacie oblasti, prierezové témy podľa rámcových vzdelávacích programov „Človek, hodnoty a spoločnosť“.

Ďalšia možnosť je poukázať na to, že medzi významnými osobnosťami bolo a je množstvo homosexuálnych, bisexuálnych a transexuálnych ľudí, čo pomáha odstrániť negatívne predsudky. Ak sa napríklad v nejakom predmete spomína, že človek, o ktorom sa hovorí, bol homosexuálny, ale veľmi preslávený v danom odbore, mali by vyučujúci túto informáciu zasadiť do dobového aj personálneho kontextu a citlivo reagovať na prípadné komentáre žiakov. Rovnako by vyučujúci všetkých predmetov mali vystupovať proti homofóbnym prejavom v rámci kolektívu a poukázať, napríklad na nevhodnosť homofóbného jazyka, oslovenie „buzerant“, „lesba“. Pre študujúcich, ktorí cítia neistotu týkajúcu sa vlastnej sexuality alebo postavenia v kolektíve, je vhodné, aby škola ponúkala cestu anonymného či veľmi dôverného zverenia sa.

Škola by mala navyše aktívne zisťovať postoje a skúsenosti všetkých žiakov s homofóbnym šikanovaním, t.j. nespoliehať sa len na to, že si vyučujúci takéto správanie všimnú, alebo že sa s ním prídu študujúci zveriť. Mapovanie postojov a skúseností by malo prebiehať anonymne, plošne a pravidelne. Najlepšie raz za jeden až dva roky. Nemusí sa týkať homofóbie – naopak, ideálne je, ak spojíme viac tém dokopy a vytvoríme dotazník na celkové zmapovanie narušených vzťahov či dokonca na viaceré problémové javy. Na základe výsledkov sa potom dajú pre školy či triedu pripraviť konkrétne opatrenia „šité na mieru“ (Kolár, 2003, s. 5).

2.3 Riešenie prípadov homofóbneho šikanovania

Ak už v škole dôjde k výskytu homofóbneho šikanovania, treba, aby sa každý taký prípad dôkladne vyriešil. Vedenie školy tým dá najlepšie najavo, že homofóbia sa skutočne netoleruje, čo podporí účinnosť všetkých ďalších preventívnych opatrení.

Skutočnosť, že sa v škole vyskytuje homofóbne šikanovanie, možno odhaliť niekoľkými spôsobmi. Buď si také správanie všimnú vyučujúci, alebo sa príde zveriť obťažovaný žiak či žiačka, alebo sa príde zveriť svedok, či v depistážnom dotazníku. Pre každý takýto prípad sa postup mierne odlišuje. Tu však opíšeme princípy, ktoré sú pri objasňovaní všetkých konkrétnych prípadov spoločné.

- Každému podnetu venujte pozornosť.
- Pri objasňovaní všetkých prípadov postupujte podľa pravidiel, ktoré sme sformovali už v rámci prevencie. Pravidlá stanovujú, aké správanie je netolerovateľné a aké tresty sa môžu použiť.
- Kým o prípade rozhodnete, zhromaždite čo najviac informácií. Nepredpokladajte podobnosť s iným prípadom, nedajte na svoje „predporozumenie“ tomu, čo sa stalo. Postupujte individuálne.
- Počas objasňovania sa porozprávajte so študujúcimi, ktorých šikanovali, aj s tými, ktorí šikanovali. Porozprávajte sa s každým zvlášť. Nekonfrontujte ich.
- Ak sa šikanovanie preukáže, treba tých, ktorí sa ho dopúšťali, potrestať.
- Ak trvalo šikanovanie dlhší čas, treba pracovať s celým kolektívom. Je vhodné, aby trieda prešla detailnou skupinovú diagnostikou a následne intervečným programom, ktorý pomôže zlepšiť narušené vzťahy. Na to je dobré osloviť pedagogicko-psychologické poradne. V prípade homofóbneho šikanovania však treba dbať na to, aby sa program skutočne zamerail aj na odstránenie homofóbnych predsudkov.
- O prípade treba v škole otvorene hovoriť, a to s ostatnými študujúcimi a ich rodičmi aj s celým pedagogickým zborom. Ak sa dá, je vhodné zachovať anonymitu. Okolnosti a priebeh prípadu by sa mali stať všeobecne známe a malo by sa k nim pristupovať ako k zdroju poučenia (Smetáčková, 2009, s. 23).

Každý žiak/žiačka v skutočnosti môže na základe svojho potenciálu vymodelovať zo seba takého človeka, akým sa má stať. A to bez ohľadu na to, ako má rozvinuté to či ono poschodie, alebo či sa cíti byť o niečo ukrátený. Stretnúť sa s druhým neznamená zotrieť rozdiely a tým napomáhať zjednotenie. Práve vďaka tomu, že ten druhý je odlišný, môže byť stretnutie dvoch ľudí obohacujúce. Milovať druhého človeka znamená všemožne sa usilovať, aby bol sám sebou a aby si aj ty bol sám sebou (Quist, 2001, s. 155).

3 VYUČOVACIE HODINY HOMOFÓBNEHO ŠIKANOVANIA NA HODINÁCH ETICKEJ VÝCHOVY

3.1 Vyučovacia hodina 1

PREDMET: Etická výchova

ŠKOLA: SOŠ podnikania, Prešov

ROČNÍK: I.

OBSAHOVÝ ŠTANDARD:

- a) **Tematický celok:** Dôstojnosť ľudskej osoby
- b) **Téma vyučovacej hodiny:** *Prosociálne správanie a postoje k telesnej a citovej sexualite*
- c) **Pojmy:** telo, sexualita, úcta, prosociálnosť, hodnota, postoj

VZDELÁVACIE/KOGNITÍVNE CIELE:

- Vysvetliť význam, črty a pôvod sexuality
- Opísať telesnú a citovú sexualitu
- Riešiť problémy mladých ľudí

VÝCHOVNÉ/AFEKTÍVNE CIELE:

- Vnímať sexualitu ako dar
- Ochota reagovať
- Integrovanie sexuality ako hodnoty

PSYCHOMOTORICKÉ CIELE:

- Vyjadriť vlastný postoj k sexualite
- Prejaviť záujem riešiť problémy z hľadiska sexualita
- Navrhnuť možné riešenie daného problému

VÝKONOVÝ ŠTANDARD: ISCED 3

DRUH VYUČOVACEJ HODINY: hodina výkladu a osvojovania nových vedomostí

TYP VYUČOVACEJ HODINY: priebežná

FORMA VYUČOVACEJ HODINY: hromadná

VYUČOVACIE METÓDY: heuristický rozhovor, samostatná práca žiaka, metóda otázok a odpovedí, vysvetľovanie

VYUČOVACIE PROSTRIEDKY: vysvetľovanie učiteľa, zápis žiakov do zošita, práca s textom

UČEBNÉ POMOCKY UČITEĽA: pomocné materiály k danej problematike

UČEBNÉ POMOCKY ŽIAKA: zošit, písacie potreby

DIDAKTICKÉ ZÁSADY:

- zásada názornosti
- zásada uvedomelosti a aktivity
- zásada komplexného rozvoja osobnosti

MEDZIPREDMETOVÉ VZŤAHY: občianska výchova, náboženská výchova, na hodinách triednických

OSNOVA NOVÉHO UČIVA:

- sexualita
- názory mladých ľudí na sexualitu
- Rogerov príbeh
- aktivita: „Uvažuj nahlas – v zajatí“

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY:

1. Organizačná časť (2 min.)

Pozdrav, zápis do triednej knihy, kontrola prítomných žiakov v triede.

2. Oznámenie cieľ a vyučovacej hodiny (1 min.)

Učiteľ oboznámi žiakov s témou dnešnej hodiny a následne predstaví najdôležitejšie ciele:

- Vysvetliť význam, črty a pôvod sexuality
- Vyjadriť vlastný postoj k sexualite
- Integrovanie sexuality ako hodnoty
- Navrhnuť možné riešenia vo vzťahu k sexualite

3. Motivácia žiakov (5 min.)

Heuristický rozhovor – snímka č. 1

Učiteľ rozvedie krátku diskusiu na tému: „*Váž si svoje telo a dar sexuality*“. V čom spočíva dôstojnosť ľudskej osoby vo vzťahu k sexualite, kde má svoj pôvod, črty a význam sexuality. Čo je to vlastne „*sexualita*“.

4. Preverovanie vedomostí nadobudnutých na predchádzajúcich hodinách (3 min.)

Frontálne opakovanie

Otázky pre žiakov:

a/ Čo je človek?

b/ Čo značí byť toleratným...

c/ Ako prejavujeme úctu a rešpekt k handicapovaným ľuďom?

Ak žiaci majú problém s odpoveďami, učiteľ ich na správne odpovede navádza.

5. Prezentácia nového učiva (24 min.)

Cieľom tejto časti je sprístupniť žiakom nové učivo, ktoré je tematicky zamerané na ozrejenie pôvodu, významu a dôležitosti sexuality. Nesmieme zabudnúť na afektívne ciele ako je ochota reagovať, vnímať sexualitu ako dar. V tejto časti naprv ponukneme žiakom list, aby sme sa dozvedeli, čo si vlastne myslia o sexualite. V druhej časti prečítame príbeh, v ktorom sa poukazuje na poruchu sexuálnej identifikácie, a to je homosexualita.

List pre žiaka: „*Čo si myslíš o sexe?* – príloha č. 1. Žiaci odpovedajú na dané otázky a spontánne reagujú na dané problémy.

Rogeroov príbeh – príloha č. 2 – po prečítaní tohto príbehu zopár otázok na zamyslenie a vyjadrenie svojho názoru:

- Ako sa zmenilo otcovo správanie k Rogerovi a prečo?
- Ľudia majú právo zvoliť si, ako vyjadriť svoju sexualitu... Aké vlastnosti musí mať podľa teba tvoja priateľka/priateľ?

6. Fixácia nového učiva (6 min.)

Frontálne opakovanie:

Na správne reagovanie daných problémov je dôležité sexuálne zdravie, ktoré predstavuje súhrn telesných, citových, rozumových a spoločenských stránok človeka ako sexuálnej bytosti, ktorá obohacuje schopnosť, zlepšuje jej vzťahy k ľuďom a rozvíja schopnosť lásky.

Mnohé krízy v nás vyvolávajú dojem, ako keby sme boli v zajatí. Na fixáciu daného učiva poskytneme žiakom aktivitu: „*Uvažuj nahlas – v zajatí*“. Žiaci si majú predstaviť, že sú na cestách a túľajú sa veľmi dlho. Zaspali a prisnil sa im osviežujúci, pekný sen. Keď sa zobudia, na svoje počudovanie zistia, že padli do zajatia.

Otázky na žiakov:

- a/ *V akej krízovej situácii ste sa už ocitli?*
- b/ *Ako ste danú situáciu zvládli?*
- c/ *Dokážete sa zlých situácii rýchlo zbaviť?*

7. Zhrnutie učiva (1 min.)

Zhrnutie učiva vychádza najmä zo základných pojmov, ktoré tvorili obsah hodiny. Učiteľ žiada o ich správne vymenovanie a uvedenie si možnosti riešenia krízových situácií.

8. Zadanie a vysvetlenie domácej úlohy (1 min.)

Žiaci majú priniesť na budúcu hodinu obrázky mladých ľudí, na ktorých prejavujú svoju náklonnosť. Cieľom tejto domácej úlohy je zistiť, aké obrázky si vyberú a čo vlastne sa im páči.

9. Zhodnotenie vyučovacej hodiny a jej záver (2 min.)

Učiteľ zhodnotí pripravenosť žiakov na túto hodinu, aktivitu žiakov, ich prístup k danej problematike a naplnenie prípadne nenaplnenie stanovených cieľov. V prípade potreby upozorní na nedostatky, ktoré sa pri preberaní učiva vyskytli a upozorní žiakov, aby štúdiu daného problému venovali istý čas, aby sa nad týmito problémami v živote zamýšľali.

3.2 Vyučovacia hodina 2

PREDMET: Etická výchova

ŠKOLA: SOŠ podnikania, Prešov

ROČNÍK: I.

OBSAHOVÝ ŠTANDARD:

- a) **Tematický celok:** Dôstojnosť ľudskej osoby
- b) **Téme vyučovacej hodiny:** *Aktuálny etický problém: šikanovanie*
- c) **Pojmy:** šikanovanie, násilie, násilník

VZDELÁVACIE/KOGNITÍVNE CIELE:

- Definovať pojem „šikanovanie“
- Objasniť situácie, kedy dochádza k šikanovaniu
- Navrhnuť možnosti riešenia voči násilníkom

VÝCHOVNÉ/AFEKTÍVNE CIELE:

- Ochota riešiť problémy vo vzťahu k šikanovaniu
- Akceptovanie názorov ostatných v skupine
- Uvedomenie si dôležitosti riešenia problému ako je šikanovanie

PSYCHOMOTORICKÉ CIELE:

- Reagovať na nežiadúce správanie v triede, v škole
- Prejaviť záujem riešiť problém šikanovania
- Vyjadriť vlastný postoj k problému

VÝKONOVÝ ŠTANDARD: ISCED 3

DRUH VYUČOVACEJ HODINY: hodiny výkladu a osvojovania nových vedomostí

TYP VYUČOVACEJ HODINY: priebežná

FORMA VYUČOVACEJ HODINY: skupinová

VYUČOVACIE METÓDY: heuristický rozhovor, samostatná práca žiaka

VYUČOVACIE PROSTRIEDKY: vysvetľovanie učiteľa, zápis žiakov do zošita

UČEBNÉ POMOCKY UČITEĽA: pomocné materiály k danej problematike

UČEBNÉ POMOCKY ŽIAKA: zošit, písacie potreby

DIDAKTICKÉ ZÁSADY:

- zásada uvedomelosti
- zásada komplexného rozvoja osobnosti
- zásada spolupatričnosti

MEDZIPREDMETOVÉ VZŤAHY: občianska výchova, náboženská výchova, na triednických hodinách

OSNOVA NOVÉHO UČIVA:

- definovať pojem „šikanovanie
- prejaviť záujem riešiť problém na školách
- akceptovanie názorov ostatných v skupine
- navrhnúť možnosti riešenia voči násilníkom

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY:

1. Organizačná časť (2 min.)

Pozdrav, zápis do triednej knihy, kontrola prítomných žiakov v triede.

2. Oznámenie cieľa vyučovacej hodiny (1 min.)

Učiteľ oboznámi žiakov s témou dnešnej hodiny a následne predstaví najdôležitejšie ciele:

- definovať pojem „šikanovanie
- objasniť situácie, kedy dochádza k šikanovaniu
- vyjadriť vlastný postoj k problému
- navrhnúť možnosti riešenia voči násilníkom

3. Motivácia žiakov (5 min.)

Myšlienka: *Učiteľ napíše na tabuľu myšlienku: „Všetko utrpenie vôkol nás je i naším utrpením, nemáme všetci jedno telo, ale zato jeden rast a ten nás sprevádza všetkými bolesťami v tej či onej podobe.“* F. Kafka

Po tejto myšlienke učiteľ rozvedie krátku diskusiu na tému: Šikanovanie, čo je vlastne šikanovanie a ako sa prejavuje v škole?

4. Preverovanie vedomostí nadobudnutých na predchádzajúcich hodinách (5 min.)

Frontálne opakovanie:

Kontrola a analýza domácej úlohy: /žiaci mali doniesť ľubovoľné obrázky, na ktorých je prejavená vzájomná náklonnosť dvoch ľudí/. Učiteľ vyberie naj...obrázky a dá ich na magnetickú tabuľu, aby ich každý žiak videl.

Učiteľ poukáže na problémy súčasného sveta. V našom štáte sa menia nielen právne normy, ale aj ľudia. Mediálne prostriedky (rozhlas, noviny, televízia) sa čoraz častejšie zaoberajú znepokojujúcimi a ohrozujúcimi sa problémami súčasného sveta:

zneužívanie a ohrozovanie dospelými

sexuálne obťažovanie žien na pracovisku

porušovanie ľudských práv – prejavy rasizmu, xenofóbie

vzájomné ubližovanie, závisť, konflikty

Pomocou spomínaných obrázkov si žiaci začínajú uvedomovať, čo všetko sa okolo nich deje. V prípade, že žiaci nebudú mať vhodné obrázky, môže si učiteľ pripraviť aj svoje.

5. Prezentácia nového učiva (24 min.)

Skupinová práca:

V skupinách sa pokúsime definovať slovo šikanovanie. Opíšeme rôzne spôsoby šikanovania.

Jeden vedecký pracovník ho definoval takto:

„Hovoríme, že dieťa je šikanované alebo nabádané, keď mi iné dieťa alebo skupina detí hovorí niečo nepekčné. Šikanovanie je i to, keď niekto dieťa bije, kope, búcha do neho pästami, vyhráža sa mu, zamyká ho do izby, posieľa mu výhražné listy alebo keď s ním nikto nekomunikuje... Šikanovanie však nie je bitka alebo hádka dvoch detí, ktoré majú rovnakú silu.“ Dan Olwe

K šikanovaniu nedochádza náhodou. Keď niekto niekoho šikanuje, koná tak zámerne. Šikanovanie nie je vždy očividné a na prvý pohľad zrejmé. Môže ním byť napríklad i to, že si vás niekto doberá kvôli vašej rodine. K šikanovaniu nedochádza iba medzi deťmi – i dospelí sa navzájom šikanujú alebo šikanujú deti, alebo dokonca i deti šikanujú dospelých.

Otázky a úlohy na žiakov v skupine:

- a) *S použitím predchádzajúcej definície napíš pár viet o šikanovaní.*
- b) *Prečo si myslíš, že sa za šikanovanie nedá považovať bitka dvoch detí, ktoré majú rovnakú silu?*
- c) *Opíš jeden spôsob, ako môžu deti šikanovať dospelých.*

6. Fixácia nového učiva (3 min.)

Frontálne opakovanie:

Šikanovanie môže mať niekedy tragické následky, ako ukazujú nasledujúce novinové správy.

Školák na úteku si celý rok viedol denník o šikanovaní

Šikanovanie v škole dohnalo dvanásťročného chlapca k úteku z domu. Včera to povedal jeho otec, keď si prečítal podrobnosti o chlapcovom trápení v jeho denníku. Záznamy v zošite vydávajú svedectvo, na aké utrpenie sa premenil jeho život v škole. „Minulý týždeň to bolo peklo, ale to je úplne normálne. Beriem každý deň tak, ako príde, inak to nejde, pretože každý deň je ako peklo na zemi. Veď to poznáte: hnusné narážky, nadávky, bitie, kopance, a to je na dennom poriadku.“ /The Times, marec 1996/

Po smrti chlapca nájdená báseň o šikanovaní

Trinášťročný chlapec zanechal doma denník, kam načmáral: “Budem si to pamätať až do večnosti, nikdy na to nezabudnem. V pondelok: vzali mi peniaze. V utorok: nadávali mi. V stredu: roztrhli mi oblečenie. Vo štvrtok: moje telo krváca. V piatok: je koniec. V sobotu: sloboda.” V nedeľu našli jeho telo obesené na zábradlí ich domu. /The Times, 17.10.1996/

Po prečítaní necháme trochu ticho, aby sa nad dôsledkami šikanovania trochu zamysleli.

7. Zhrnutie učiva (1 min.)

Zhrnutie učiva vychádza najmä zo základných pojmov, ktoré tvorili obsah hodiny. Učiteľ žiada o ich správne vymenovanie a uvedomenie si možnosti riešenia krízových situácií.

8. Zadanie a vysvetlenie domácej úlohy (2 min.)

Žiaci majú napísať imaginárny list násilníkovi, v ktorom sa ho budeš snažiť presvedčiť, že musí skončiť s tým, čo robí.

9. Zhodnotenie vyučovacej hodiny a jej záver (2 min.)

Učiteľ zhodnotí pripravenosť žiakov na túto hodinu, aktivitu žiakov, ich prístup k danej problematike a naplnenie prípadne nenaplnenie stanovených cieľov. V prípade potreby upozorní na nedostatky, ktoré sa pri preberaní učiva vyskytli a upozorní žiakov, aby štúdiu daného problému venovali čas a napísali imaginárny list násilníkovi.

3.3 Vyučovacia hodina 3

PREDMET: Etická výchova

ŠKOLA: SOŠ podnikania, Prešov

ROČNÍK: I.

OBSAHOVÝ ŠTANDARD:

- a) **Tematický celok:** Dôstojnosť ľudskej osoby
- b) **Téma vyučovacej hodiny:** *Aktuálny etický problém: Homosexualita a homofóbne šikanovanie*
- c) **Pojmy:** homosexualita, LBBT – lesba, gey, bisexuál, transsexuál, homofóbia

VZDELÁVACIE/KOGNITÍVNE CIELE:

- Vymenovať poruchy sexuálnej identifikácie
- Vyjadriť vlastný postoj k homofóbiu
- Riešiť problémy mladých ľudí

VÝCHOVNÉ/AFEKTÍVNE CIELE:

- Akceptovanie homosexualiy
- Ochota reagovať na homofóbiu
- Uvedomeie si dôsledkov homofóbneho šikanovania

PSYCHOMOTORICKÉ CIELE:

- Vyjadriť vlastný postoj k homosexualite
- Prejaviť záujem riešiť problémy z hľadiska homofóbneho šikanovania
- Navrhnuť možné riešenie daného problému

VÝKONOVÝ ŠTANDARD: ISCED 3

DRUH VYUČOVACEJ HODINY: kooperatívne vyučovanie

TYP VYUČOVACEJ HODINY: priebežná

FORMA VYUČOVACEJ HODINY: hromadná

VYUČOVACIE METÓDY: heuristický rozhovor, samostatná práca žiaka, metóda otázok a odpovedí, vysvetľovanie

VYUČOVACIE PROSTRIEDKY: vysvetľovanie učiteľ'a, zápis žiakov do zošita

UČEBNÉ POMOCKY UČITEĽA: pomocné materiály k danej problematike

UČEBNÉ POMOCKY ŽIAKA: zošit, písacie potreby

DIDAKTICKÉ ZÁSADY:

- zásada primeranosti
- zásada komplexného rozvoja osobnosti
- zásada uvedomelosti a aktivity

MEDZIPREDMETOVÉ VZŤAHY: náboženská výchova, občianska výchova, na triednických hodinách

OSNOVA NOVÉHO UČIVA:

- vymenovať poruchy sexuálnej identifikácie
- vyjadriť vlastný postoj k homofóbii
- ochota reagovať na homofóbiu a riešiť dané problémy
- uvedomenie dôsledkov homofóbneho šikanovania

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY:

1. Organizačná časť (2 min.)

Pozdrav, zápis do triednej knihy, kontrola prítomných žiakov v triede.

2. Oznámenie cieľ'a vyučovacej hodiny(1 min.)

Učiteľ' oboznámi žiakov s témou dnešnej hodiny a následne predstaví najdôležitejšie ciele:

- vysvetliť pôvod homosexuality, homofóbie
- vyjadriť vlastný postoj k homosexualite, k homofóbii
- ochota reagovať na homofóbiu a riešiť dané problémy
- uvedomenie si dôsledkov homofóbneho šikanovania

3. Motivácia žiakov (3 min.)

Citát: „ Keď si urobím z ľudí nepriateľov ...Nemôžem sa s nimi zhovárať, pracovať, bývať. Nemôžem s nimi žiť. ...Potom mi zostáva iba s nimi bojovať. /P. Bosmans/

Na motiváciu žiakov prečítame tento citát a pýtame sa žiakov: Prečo niektorí ľudia šikanujú?

Vysvetlíme pojem homofóbia, ako aj LGBT – lesba, gey, bisexuál, transsexuál.

4. Preverovanie vedomostí nadobudnutých na predchádzajúcich hodinách (7 min.)

Frontálne opakovanie:

Zhodnotíme domácu úlohu: mnohí prečítajú imaginárny list smerovaný k násilníkovi. Budeme sledovať možné riešenia, ktoré budú prezentované žiakmi.

5. Prezentácia nového učiva (20 min.)

List pre žiaka: *Ako možno najlepšie zabrániť šikanovaniu na školách?* – Príloha č. 3

Scénka: V 5 – 6 -členných skupinách vymyslíte scénku. Jeden z vás je šikanovaný, jeden z vás je násilník a ostatní sú priatelia obidvoch. O akom druhu šikanovania bude vaša scénka? Ako budete všetci konať?

Necháme žiakov voľne prejavovať svoje pocity, sledujeme ich postoje, názory a nakoniec hodnotíme. Žiaci sa navzájom hodnotia, reagujú na momenty vo vzťahu k šikanovaniu.

6. Fixácia novéh učiva (11 min.)

Motivačný príbeh – Príloha č. 4. Pomocou motivačného príbehu sa vžiť do situácie homosexuálne orientovaného jedinca a skúsiť riešiť problém jeho očami. Vyzveme žiakov, aby vymysleli, ako by mal hlavný hrdina postupovať a svoj problém vyriešiť. Čo mu poradiť, aby nemusel urobiť niečo, za čo by sa potom musel hanbiť. Podporujeme originálne nápady.

Diskusia prináša hlavný efekt techniky. Rozborom jednotlivých nápadov môžeme dôjsť k poznaniu, aké náročné to majú homosexuálni jedinci vo svojom živote. Ďalším výstupom môže byť, že podobnú situáciu už niekto zažil. Ako teda postupoval, keď sa chcel s dievčaťom stretnúť? Aké boli jeho neistoty?

7. Zhrnutie učiva (1 min.)

Zhrnutie učiva vychádza najmä zo základných pojmov, ktoré tvorili obsah hodiny. Učiteľ žiada o ich správne vymenovanie a uvedenie si možnosti riešenia krízových situácií.

8. Zhodnotenie vyučovacej hodiny a jej záver (2 min.)

Učiteľ zhodnotí pripravenosť žiakov na túto hodinu, aktivitu žiakov, ich prístup k danej problematike a naplnenie prípadne nenaplnenie stanovených cieľov. V prípade potreby upozorní na nedostatky, ktoré sa pri preberaní učiva vyskytli a upozorní žiakov, aby štúdiu daného problému venovali istý čas.

ZÁVER

Homofóbia je v slovenskej spoločnosti stále pomerne rozšírená. Veľké množstvo ľudí sa domnieva, že ľudia s inou než heterosexuálnou orientáciou alebo ľudia, ktorí nie sú úplne ženský či mužský, sú „divní“. Žiaci a žiačky tieto predsudky preberajú a kombinujú ich svojou zvýšenou citlivosťou na sexualitu, ktorá sa v nich začína v súvislosti s dospievaním prebúdať.

Z týchto dôvodov je homofóbia v školách veľmi silne prítomná. Ak tomu školy nevenujú pozornosť, môže sa ľahko stať, že prerastie do otvoreného ubližovania ľuďom, ktorí sú podľa homofóbnych predsudkov iní. Tí sa môžu stať obeťou homofóbneho šikanovania, ktoré sa prejavujú zosmiešňujúcimi či urážlivými verbálnymi poznámkami, odkazmi a obrázkami, ale aj fyzickým násilím. Všetky formy sú veľmi nebezpečné a môžu v psychike obťažovaného chlapca či dievčaťa spôsobiť dlhodobé následky. Nepriateľská klíma môže mimoriadne silno doliehať na dievčatá a chlapcov, ktorí síce nie sú terčom týchto poznámok, ale práve sú v stave hľadania svojej sexuality.

Žiacky kolektív nie je jediným miestom, kde môže dôjsť k homofóbnemu šikanovaniu. Homofóbne predsudky sa môžu prejavovať aj vo vzťahu vyučujúcich ku konkrétnym žiakom a žiačkam alebo naopak. Existuje teda veľa závažných dôvodov, prečo by sa škola mala snažiť proti homofóbii bojovať. Homofóbne postoje môžu zanechať v mladom človeku, ktorý prechádza neľahkým obdobím neistoty počas puberty, dospievania nepríjemné spomienky či skúsenosti. Najmä, ak sa s nimi stretáva dennodenne v tak dôležitom prostredí pre jeho rozvoj, v prostredí školy.

Cieľom našej práce bolo využiť v praxi koncepciu dokonalého osvojenia učiva, aby si žiaci z učiva, ktoré preberajú, osvojili čo najviac poznatkov a ponúknut' metodiku na jeho zvládnutie. Dokonalé osvojenie učiva sa javí ako koncepcia, ktorá sa bez väčších problémov dá aplikovať na pomery slovenského školstva.

V závere by sme chceli povedať, že ak táto práca dá podnet učiteľom zamyslieť sa nad daným problémom na školách, nad skvalitnením svojej pedagogickej praxe a vyskúšať si novú koncepciu dokonalého osvojenia učiva na splnenie požadovaného cieľa. Zostáva len na učiteľovi, ako si prispôbi v rámci svojho predmetu a téme výučby. Ani jedna koncepcia nie je totiž účinná, ak sa pri jej realizácii neuplatní tvorivý prístup učiteľa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. Čížek, P.: 2010. Šikanovanie – brožúra.
2. Bajtoš, J. 2003. Teória a prax didaktiky. Žilina: EDIS – Vydavateľstvo Žilinskej univerzity, 2003. ISBN: 80-8070-130- X
3. Jovankovič, S. et al. 2011. Štátny vzdelávací program. Etická výchova. Príloha ISCED 3. Bratislava: ŠPÚ, 2011, s.2 (online). (cit.2011-12-27). Dostupné na internete: http://www.mpc-edu.sk/library/files/ako_pisat_zav_prace_final_skratene2_6.pdf
4. Keefe, J. 2000. Kľúčové aspekty homosexuality. Bratislava – Acta Medica Christiana. Spravodaj Zväzu lekárov a zdravotníkov, 2000.
5. Kolár, M. 2003. Školní program proti šikanovaní. Praha: MŠMT. 2003.
6. Krempaská, A. 2012. Krátky slovník rasizmu. Bratislava: Občianske združenie - Ľudia proti rasizmu.
7. Lee, R. 1980. Vyučovanie hodnôt: Beyond coping some Approaches to Social Education. London: Maryvale Institute. 1993.
8. Lencz, L. 1993. Metódy etickej výchovy. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 1993. ISBN: 80-85185-53-9
9. Lencz, L. 1995. Metodický materiál III k predmetu etická výchova. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 1995. ISBN: 80-85185-78-4
10. Olivar, R.R. 1992. Etická výchova. Bratislava: OPI – Svornosť, 1992. ISBN: 80-7158-001-5
11. Petlák, E. 2004. Všeobecná didaktika. Bratislava: Vydavateľstvo IRIS, 2004. ISBN: 80-89018-64-5
12. Pšenička, O. 1997. Trblietanie dotyku. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997. ISBN: 80-88795-14-1
13. Quoist, M. 2001. Konštrukcia človeka. Bratislava: Lúč. 2001. ISBN: 80-7114-330-8
14. Rozinajová, H. 1992. Základy rodinnej výchovy. Bratislava: SPN, 1992. ISBN: 80-08-01310-9
15. Sobotková, I. 2001. Psychologie rodiny. Praha: Portal. 2001. ISBN: 80-7178-559-8
16. Smetáčková, I. 2009. Homofóbia v žiackych kolektívach. Doplnkový materiál k výučbe na základných a stredných školách. Združenie informačných a poradenských centier mladých v SR. 2009. ISBN: 978-80-970827-0-3
17. Turek, I. 2008. Didaktika. Bratislava: IURA Edition, 2008. ISBN: 978-80-8078-198-9
18. Zelina, M. 2000. Ako byť sám sebou? Doplnkový učebný text pre 1. ročník stredných škôl. Bratislava – Vydavateľstvo Poľana, 2000. ISBN: 80-89002-21-8
19. Zelina, M. 2001. Ako byť sám sebou? Doplnkový učebný text pre 2. ročník stredných škôl. Bratislava – Vydavateľstvo Poľana, 2001. ISBN: 80-89002-37-4
20. Zelina, M. 2002. Ako byť sám sebou? Doplnkový učebný text pre 3. ročník stredných škôl. Bratislava – Vydavateľstvo Poľana, 2002. ISBN: 80-89002-57-9

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Čo si mylíš o sexe

Príloha 2 Rogerov príbeh

Príloha 3 Ako možno najlepšie zabrániť šikanovaniu na školách

Príloha 4 Motivačný príbeh

Príloha č. 1 Čo si myslíš o sexe?

Čo si myslíš o sexe?

Za každou vetou pridaj číslo odpovede, ktorú považuješ za správne.

- rozhodne súhlasím – 5b
- skôr súhlasím – 4b
- neviem – 3b
- skôr nesúhlasím – 2b
- rozhodne súhlasím – 1b

1. Pohlavný styk vyjadruje a symbolizuje úplné, záväzné a vzájomné darovanie seba.
2. Sexuálne správanie hlboko ovplyvňuje rozvoj osobnosti, jej vzťah k ľuďom a výhľady na šťastné manželstvo.
3. Predčasný sexuálny život prináša značné riziká, negatívne ovplyvňuje rozvoj osobnosti a šance na šťastné manželstvo.
4. Zdržanlivosť pred manželstvom je náročná vec ale prispieva k zdravému rozvoju osobnosti a podmieňuje šťastné manželstvo.
5. Sexuálny vzťah s partnerom rovnakého pohlavia je v rozpore s pravou povahou ľudskej sexuality.
6. Erotické filmy, video a časopisy nie sú takým neškodným rozptýlením, ako sa to neraz tvrdí.
7. Sexuálne aktivity uskutočňované osamelo sú v rozpore s pravou povahou ľudskej sexuality.

Rogerov príbeh

Roger zomrel na AIDS v 26 rokoch. Jeho rodičia boli vážení ľudia a oddaní členovia miestnej cirkvi. V mieste, kde žili, sa cítili veľmi spokojní. To sa však jedného dňa zmenilo. Príbeh rozpráva Rogerova matka. Je o tom, ako ich rodina bojovala, aby sa vysporiadala s Rogerovou homosexualitou, chorobou a potupným správaním, v ktorom žili na dedine.

Vtedy na Vianoce mal 19 rokov, sa ma opýtal, či by mohol prísť jeho priateľ Martin... Mala som radosť... Martin bol milý chlapec. Bol pekný, veľmi slušný a veriaci. V kostole hral na organe... Prežili sme pekné Vianoce. Na druhý sviatok vianočný sme bolo pozvaní k priateľom... Na spiatocnej ceste manžel povedal, že by chcel s Rogerom hovoriť osamote. Sedela som s Martinom v kuchyni pri šálke kávy. Za chvíľu som začula zvýšené hlasy. Potom sa dovnútra vrátil manžel, Martina si ani nevšimol a oznámil, že ide von. Dúfal, že až sa vráti, budú obaja už preč. Potom prišiel Roger a potichu a láskyplne mi povedal, že je gay a že sa zamiloval do Martina. Obaja vedeli, že homosexuálne správanie mnohí odsudzujú, ale nedokázali však zaprieť svoje city. Bolo mi nanič. Ani nie tak z toho, čo mi Roger povedal, ale z toho, ako jeho „odhalenie“ zničilo náš rodinný život. Tony bol neoblomný – Rogera už nechcel nikdy vidieť, ani s ním hovoriť. Nikdy som neskrývala, že s Rogerom zostávam v kontakte a toto oznámenie mu zlomilo srdce. Priateľom sme nepovedali, čo sa stalo. Oznámili sme im len, že sme sa rozišli. Myslím, že vo mne niečo zomrelo. Svojho syna som nemohla zavrhnúť. Nesúhlasila som s tým, čo sa stalo, ale bol to dobrý mladý muž. Nedokázala som sa na neho pozerat' ako môj manžel, ako na zvrhlíka...

Jedného dňa, bolo to o niekoľko rokov neskôr, mi Roger zavolať a naliehavo ma prosil, aby som ho navštívila. Pripadal mi nervózny a iný. Mala som strach. A práve vtedy začal celý smutný príbeh. Pred niekoľkými mesiacmi Martin zistil, že je HIV pozitívny a teraz bol pozitívny i Roger. Toho dňa sa po dlhom premýšľaní rozhodol zanechať štúdium medicíny... Pukalo mi kvôli nemu srdce. Jeho sexualita ho stála rodinu a teraz i povolanie. Bála som sa, že čoskoro ho bude stáť i život. O štyri roky neskôr Martin zomrel na AIDS a u Rogera sa začali prejavovať príznaky tejto choroby... Keď sa mu priťažilo, povedal mi, že by si zúfalo želal zmieriť sa s otcom. Tony sa dlho obracal k svojmu synovi chrbtom, ale teraz povolil.

Roger sa vrátil domov... Bol vychudnutý a pri chôdzi neistý... Poznala som, že synov stav manžela šokoval. Z ničoho nič začal plakať, stisol Rogera a

držal ho v objatí: „Zostaň s nami, my sa o teba postaráme...” Museli sme s manželom premýšľať, čo povieme ľuďom. Cítila som, že už sme toho veľa zamlčali a chcela som, aby sa ľudia dozvedeli pravdu. A tak sme sa s našimi problémami zverili. To, čo nasledovalo, bolo strašné.

Zistili sme, že ľudia AIDS veľmi odsudzujú... Uvedomili sme si, že sme v tom sami... Keď som šla nakupovať do miestneho obchodu, všetci zákazníci stíchli a nikto sa na mňa ani nepozrel. Naša upratovačka mi zavolała, že jej ľúto, ale už viac nemôže prísť. Nechce tým nakaziť nikoho zo svojej rodiny. S návštevami bolo koniec... Výnimkou bola jedna osoba. Okolie ju vždy považovalo sa trochu výstrednú, ale ja som si začala uvedomovať, že nebola výstredná, ale láskava a ústretová... Bola som príliš zranená, aby som uctievala Boha so všetkými tými ľuďmi, ktorí nás viac nechceli poznať. Asi štyri mesiace nato, čo sa k nám Roger nastáhoval, znovu odišiel – teraz do miestneho sanatória. Vtedy sa nám ulavilo. Všetci sme vedeli, čo bude a tiež sme boli schopní o tom hovoriť. Naša malá rodina bola vtedy nepredstaviteľne silná. Zomkli sme sa dohromady.

Roger žil už iba 24 dní a nakoniec som sa len modlila, aby si ho Boh vzal... Jeho stav sa rýchlo zhoršoval. Koniec bol hrozný. Tí „samí spravodliví” ľudia, ktorí vyhlasujú, že toto je Boží trest pre hriešnikov a ktorí sa správajú k celej rodine ako k malomocným, by mali stráviť nejaký čas pri lôžku človeka umierajúceho na AIDS.

Príloha č. 3 Ako možno najlepšie zabrániť šikanovaniu na školách

Ako možno najlepšie zabrániť šikanovaniu na školách

Zorad'te rady v tomto zozname a hviezdíčkou označte tie, ktoré považujete za najúčinnéjšie.

- Všímaj si všetky druhy šikanovania – nadávanie môže byť rovnako bolestivé ako fyzické násilie.
- Hneď ako to zistíš, povedz o tom dospelému, ktorému dôveruješ. Nemaj pocit, že robíš niečo, čo by si nemal, keď ho na to upozorníš – preukazuješ tým láskavosť všetkým.
- Keď si sa zveril dospelému, pokús sa šikanovaniu zabrániť.
- Čím skôr sa začne bojovať proti šikanovaniu, tým skôr sa skončí.
- Pokús sa nedať násilníkovi najavo, že sa ho bojíš – to je presne to, čo chce. Nie je to jednoduché.
- Nerob, čo ti násilník prikazuje – napr. nenos mu do školy peniaze. Keď to urobíš, bude očakávať viac. Sklam jeho očakávania na samom začiatku.
- Vyhýbaj sa miestam, kde môžeš násilníka s najväčšou pravdepodobnosťou stretnúť. Násilníci sú väčšinou zbabelci. Nechodia sami, potrebujú nimi vybrané publikum.
- Bav sa so svojimi priateľmi – pre násilníka je ťažšie sa k tebe dostať, keď si v skupine.
- Drž sa v skupine. Pre násilníkov je oveľa ťažšie napádať ľudí v skupinách.
- Neobviňuj sám seba. To, že si šikanovaný, nie je tvoja chyba: neurobil si nič, čím by si šikanovanie sám zavinił. Si šikanovaný preto, že si násilník vybral práve teba. Povedz si, že je to jeho problém.
- Povedz si, že si nezaslúžiš, aby si bol šikanovaný.

- Ak si v nebezpečenstve, snaž sa z neho čo najskôr dostať. Nezdržuj sa hádkami o peniaze alebo jedlo, choď a oznám to.
- Šikanovanie je vážna vec. Ak nezakročí škola, povedz o tom svojim rodičom. V niektorých prípadoch je nevyhnutné, aby zasiahla polícia.
- Nezabudni, že náslníkov nemá nikto rád. Nepodporuj ich.
- Zavolaj na linku dôvery /volanie zdarma/. Je to linka, ktorá pomáha mladým ľuďom riešiť ich problémy. Pracovníci tejto služby ťa vypočujú a poradia ti, čo máš robiť.
- Najideálnejšie je mať s rodičmi taký vzťah, aby si s nimi mohol hovoriť i o týchto problémoch.

Motivačný príbeh

Píše sa rok 2085.

Všetko je trochu iné, než ako sme to poznali my. Teraz sa spolu zoznamujú, žijú, ženia sa a vydávajú vždy dve dievčatá alebo dvaja chlapci. Vidíte tak po uliciach dvojice mladých ľudí rovnakého pohlavia, ako sa držia za ruky a prechádzajú sa po meste. Trvá to už desiatky rokov, tak je to normálne. Aj odborníci prišli na to, že ľudia sú oveľa šťastnejší než pred mnohými rokmi. Dvaja chlapci – športovci si spolu skvele rozumejú, dve dievčatá, čo rady nakupujú, sa tiež dobre zhodnú. Nikomu sa to nezdá divné. „Staré časy“ si už nikto nepamätá. Takto je to teraz bežné.

Marek a Zdeno spolu žijú už dlho. Marek je architekt a má svoju vlastnú firmu. Dbá o svoje zdravie, denne posilňuje, dopraje si čas na šport. Zdeno, lekár, je o dva roky starší a je väčší lenivec, radšej si prečíta knihu či pozrie film, rád sa dobre naje. Občas sa pre to s Marekom hádajú.

Aj tento večer bol Zdenov nápad. Vybral vynikajúcu reštauráciu a navečer objednal stôl. Už dlho neboli. Obaja sa tešili. Pekne sa obliekli a pristalo im to. Na stole horeli sviečky a hrala príjemná hudba, čašník bol pozorný a ponúkal špeciality dňa. Aj Marek sa zrejme dobre cítil, usmieval sa, občas pohladil Zdenovi ruku. Rozprávali sa o budúcej dovolenke. Skvelý večer. Jedlo bolo znamenité a nálada úchvatná. Zdeno sledoval svojho Mareka, keď sa tu zrazu stalo niečo, na čo nebol rozhodne pripravený. Od dverí sa k vedľajšiemu stolu blížilo dievča. Čakala na ňu priateľka. Usmievali sa na seba. Zdeno tej situácii vôbec nerozumel. Čo sa to v ňom deje? Sleduje ladné krivky dievčenského tela, chôdzu na vysokých opätkoch a cíti, ako sa v jeho tele odohráva niečo dramatické. Horšie sa mu dýchalo, ruky sa potili, možno trochu sčervenal. Marek si na ňom nič nevšimol a pokračoval v rozprávaní o problémoch svojej firmy. Zdeno sa však nemohol sústrediť. Stále pokukoval k susednému stolu. Sedela tam, krásne dlhé vlasy, štíhlu nohu mala preloženú cez nohu a usmievala sa. Bože, ako sa len usmievala! Dával si pozor, aby si nič nevšimla. Ktovie, čo by si o ňom myslela. Marek sa spýtal: „Počúvaš ma vôbec?“ „Prepáč, asi som unavený.“ Všimol si, že som sa nesústredil, pomyslel si Zdeno. „Chceš už ísť domov?“ „Nie, nie,“ vyhrkol rýchlo, až sa sám zľakol. Ako len dobre vyzerá! Ako zvodne drží ruku pri ústach, keď si jemne podopiera hlavu... Potom klesal pohľadom nižšie a

prezeral si jej telo... Na chvíľu mu napadlo, ako by asi vyzerala, keby nemala šaty... Tie myšlienky ho strašne vylákali! Bože, na čo to len myslí? Asi je úchyl! Preboha, čo to len robí? Prečo sa nemôže od toho pohľadu odpútať? Ved' pozerá na dievča! No to hádam nie. Nasadil neutrálny výraz a ďalej počúval, čo mu Marek rozpráva, snažil sa, aby si to nikto nevšimol. Objednal si kávu. Keď mu ju čašník niesol, zdalo sa mu, že ho to neznáme dievča pozoruje a že sa usmieva! Nie, to asi len tak vyzeralo... Ale teraz znova, no jasné, pozoruje ho, len tak zľahka a nenápadne. Je to možné? Marek si na chvíľu odskočil a Zdeno sa rozhodol, že na to príde. Priamo sa pozrel na neznáme dievča a čakal, čo ona. Ona mu pohľad opätovala, usmiala sa, ale potom sklopila zrak. Bože, tá je krásna! Má nádherné mihalnice a veľké, výrazné oči. Drží vidličku tak nežne... Marek sa znova vracal k stolu a Zdeno si jasne uvedomil, že ho krásne dievča veľmi priťahuje. A navyše mal pocit, že ani on jej nie je ľahostajný. Chcel by sa s ňou stretnúť len tak vo dvojici, porozprávať sa, zoznámiť sa...

Čo má robiť?